

KADIN HAREKETİNDE KADIN ESERLERİ KÜTÜPHANESİNİN YERİ

Osmanlı devletinin sağlam arşivciliği ne yazık ki, devletimizde bulunmuyor. Adalet Bakanlığı'nın dağlar gibi dosyayı binalarının aralığında yaktığını görmüş, İmar ve İskan Bakanlığı'nın bütün arşivini, kütüphanesini SEKA'ya gönderdiğine şahit olmuş ve bireysel yok etmelerin sonsuz "yakma" işlemini dinlemiş biri olarak ruhum yaralıdır.

Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi'ne, aşağı yukarı, kurulduğu günden beri hizmet etmemin ardında iki kavram yatıyor: Kadın ve arşivcilik. Yani bilgi ve belge.

Evde bütün gün iş yapan kadınlara eşlerinin ve akrabalarının küçümseyen sözleri, "bütün gün evdesin ne yaptın ki" tarzı yaklaşımları kadının görünmeyen emeği ve rolü üstüne düşünmemi çok küçük yaştan itibaren sağladı.

Kadınların da evdeki kağıt, belge, kitap gibi malzemeleri "toz tutucu yayıntı" diye algıladığını ve ölüm sonrası her şeyi çöpe attığını çok gördüm.

Okumuş yazmış ve eğitilmiş kadınların da buna dahil olması, bu tutum ve davranışın sınıfsız yaygınlığı beni KEK'e daha çok bağlamıştır.

Son yıllarda yaşadığım bir anıyı aktarmak istiyorum: 4 yaşlı kadın arkadaş. Hepsi Cumhuriyet'in ilk eğitim almış kadınları. Çok önemli bir dönemin tanıkları. Sadece kendileri değil, babaları, eşleri ya da cepheye Osmanlıca mektuplar yazıkları dayıları ile önemliler. Hem Osmanlı, hem yeni kurulan Cumhuriyet'in tanıkları. Ancak bugünün yalnızlığında sobanın etrafına oturuyor ve ellerindeki tüm belgeleri, fotoğrafları yakmaya başlıyorlar. Bu kararın nedeni ölümlerinden sonra belgelerin çöpe düşme tehlikesi. Yani onları, anılarını ciddiye alan dinleyen çocuklar, torunlar ya da araştırmacıların olmayışının hüznü öfkesi...

Türkiye'de neden bir Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi gerekiyor?

Kadınlar tarafından ya da kadınlar üzerine yazılmış eserleri bir merkezde toplama, yazılı, görsel bir arşiv oluşturma çalışmaları yanı sıra Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı yayınladığı kadın tarihine ışık tutan kitaplarla toplumun önünü açmış ve bir çok projeye imza atmıştır. Osmanlı kadınları hiç bilinmeyen karanlık bir kuyu idi. Akademik dünyanın da, toplumun da haberi yoktu. KEK, Osmanlıca kadın dergilerini akademisyenlerin hizmetine açtı. Kütüphane'de çalışmış arkadaşlarımızdan olan Serpil Çakır'ın "Osmanlı Kadın Hareketi" kadın tarihine önemli bir imza attı.

"Son zamanlarda Osmanlı kadınlığı can sahibi olduğunu, var olduğunu gösterdi. Onun her an inilti içinde kopup gelen sadasını işitiyoruz. 'Biz varız, uyanıyoruz, kalkacağız, kalkınız, yol gösteriniz' diyor. Bu hareketi kadınlığın bütün tabakalarında müşahade ediyoruz.

Düşünenler eski hayattan bıktı, düşünemeyenler de bıktı. Artık başka bir hayata girmek ihtiyacı, hemen kadınlığın her tarafında his olundu... Artık şimdi yaşayışımızın yanlışlıklarını bulup ortaya koyuyoruz. Muharrire ve hemşirelerimiz her birisi bir derdimizi açmış onun devasına çalışıyor, kimisi tahsilden, kimisi terbiye-i ictimaiyeden velhasıl bütün ihtiyaçlarımızdan bahsediliyor. Artık iman ettik ki hayatımız iyi bir hayat değildir... Artık kadınlık böyle yaşamayacaktır ve yaşayamaz. Buna katiyen emin olunuz." -*Kadınlar Dünyası*, 30 Mart 1918*

Osmanlı döneminde yaşamış, hakları için mücadele vermiş büyükannelerimizin gizli kalmış pratiklerine *Kadınlar Dünyası* dergisinin satırları arasında dolaşma imkanı sağlayan KEK arşivleriyle ulaştık. Türkiye'de kadın hareketi başlangıç noktasının çok daha geriye gittiğini, bir tarihi olduğunu öğrendi.

1980'lerden itibaren yükselen kadın hareketinin, 90'lı yıllarda hiyerarşik, ideolojik yapıdan sıyrılmaya başladığını görüyoruz. Kadın hareketinin önemli isimlerinden ve KEK kurucularından Şirin Tekeli kütüphanenin kuruluşunda bu bilinçlenmenin, yeni örgütlenme arayışının yattığını anlatır: "Bizim, altı kişi olarak oluşturduğumuz ilk "bilinç yükseltme" grubunda, eski örgütlerin, örgütlenme modelinin, kadınlar açısından ne kadar baskıcı, ne

kadar otoriter, hiyerarşik, kişiliği, düşünceyi, sözü yok edici, ezici bir yapıda olduğu çok ayrıntılı olarak konuşulmuştu. Benimsenen ve uygulanmaya çalışılan, aşırı merkezîyetçi, lider sultasına dayalı bu yapılar, tipik bir "erkek" politikası anlayışının ürünüydü. Hiyerarşiye karşı çıktık ve bir "bilinç yükseltme grubu" oluşturduk. Artık, kamusal alanlarda, dernek lokallerinde değil, evlerde toplanılıyordu. Evlerde toplantılar, "çay partisi" görünümünde yapılıyordu. Konuşmalar sohbet, dertleşme, deneyim paylaşma, görüş alışverişi şeklini alıyordu. Kadınlar, birbirlerini karşılıklı olarak tanıyor, güveniyor, seviyorlardı. Ben kendi adıma, 90'lı yıllarda oluşturduğumuz formel kadın örgütlerinde de, bu ilk deneyimlerin bir biçimde tekrarlandığını düşünüyorum. Örneğin, Kadın Eserleri Kütüphanesi'nin bir yıl kadar süren hazırlık toplantıları, az çok bu modelde, herbirimizin evinde, çay da içerek yürütüldü. Uçan Süpürge'nin 2004 rakamlarına göre, Türkiye'de 2000'li yıllarda kadın örgütü sayısında bir patlama vardır. Kadınları ilgilendiren hemen her alanda örgütlenilmiştir ve bunlar çalışan, yaşayan örgütlerdir. Üniversiteler, barolar, odalar gibi kurumlarda, belediyelerde, ekonomide, iş yaşamında, mesleklerde, kültürde, eğitimde, şiddetten doğum kontrolüne, kadın hayatını ilgilendiren her alanda çalışan yüzlerce örgütten söz ediyoruz. Kuşkusuz, üyelik tabanları fazla geniş değildir. O yüzden hepsi para sıkıntısı çekerler, dernek üyeleri çok yorulur ve yıpranırlar, ama bu zorluklara rağmen yaşamakta ve gelişmektedirler. Zira her derneğin amacına baş koymuş, sorunu çözmek, onu aşmak birinci hedefi olan kadınların inadıyla kurulmuşlardır."*

1990'dan beri Anadolu'da geziyorum. 2000'li yıllarla birlikte Anadolu'da kadınlar bireyselliği, haklarını ve çevrelerini fark ettiler. Artık eğitilmiş, İstanbullu kurtarıcılar değil yerelde kadınlar bir araya geliyor, dernekler kuruyorlardı. Bunların çoğunun açılışına gitme şansım oldu. Değişimi, örgütlenme başarısını izledim. Kadın kimliklerini red etmeden bir araya gelen dayanışma modelleri oluştu. Onlara kütüphaneyi her anlattığımda büyük bir ilgi ve sevgiyle karşılaştım. Bir çok belgeye ulaştım, onları KEK'e taşıdım. Kentli kadınlarımızın bile kütüphane hakkında çok bilgiye sahip olmaması her konferansımda bu konuyu işlerken heyecana neden oldu. Türkiye'de bilgi ve belgeye erişim çok güç. KEK bunun için kurulmuş ve büyük mücadelelerle 20 yılını tamamlamış bir kurum. 2009 bizim için çok anlamlı bir yıl. Sadece Batı'da ve ABD'de az sayıda yaşayan kadın eserleri kütüphanelerinden biri olmak, İstanbul'da var olmak olağanüstü bir duygu.

Kadın hareketine sadece Osmanlı dönemi dergileri değil, İlerici Kadınlar(İKD) hareketinin dergisi olan "Kadın Sesi" koleksiyonu da KEK'te bulunmaktadır. Zengin dergi koleksiyonumuz bir çok çalışmaya vesile olduğu gib, İKD öyküsünü anlatan bir kitabın çıkartılmasına da ev sahipliği yaptı. "Hep Birlikte Koştuk" kitabı değerli bir çalışmadır. 2000 yılı ajandamızı da "Kadın hareketinin Yüzyılı" başlığıyla çıkardık. Ajanda çıkarken fark ettik ki, bir çok kadın grubu kuruluş gününü ve yılını bile hatırlamıyordu. Yıllarca üretilen hiçbir şeyden fazla belge, kağıt, malzeme de kalmamıştı. Tarihin sadece izleyicisi olma alışkanlığı sürmüş yıllarca. "Geçmişle ilgili alıntılara bakıldığında kadınların sistematik bir şekilde yok sayıldıklarını gözlemliyoruz" diyen Aslı Davaz-Mardin tarihin aktif aktörleri olarak kadınların getirdiği bakış açısının önemini çizer.*

20 yıldır arşivlediğimiz dergiler, belgeler de geleceğe ışık tutacaklar.

Ama esas önemlisi kütüphanemiz marjinal bir kütüphane olduğu söylentisine en iyi cevabı bugüne gelmekle ve ürettikleriyle vermiştir. Toplumun yarısından fazlasını oluşturan kadınların tarihinin geçmişini aydınlatırken varlığının önemini vurgulayan günümüz koşulları yaşamla bağlarımızı sağlamlaştırıyor. Şimdi kadının geçmişine ve bugününe farklı bakıyorsak bunu biraz da kütüphanede yapılan yazılı ve sözlü araştırma çalışmalarına borçluyuz.

Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, iki önemli odak noktasını yanyana getirdi: Bilgi ve kadın. 21. y.y. için belirleyici olacak iki güç bilgi ve kadın. Kütüphane bilgiye ulaşmanın ve saklamanın bir yolu olarak kadınların belleği oldu. Kadınlar akıllarının yok varsayıldığı, bilgiye ulaşmaları zor olan, eğitimden uzak tutulan ve evden çıkması istenmeyen

bir “grup” muamelesi gördüler.Oysa kadınlar erkeklerle birlikte toplumu oluşturan siyasi,sosyal ve kültürel bir güç. Bunu dünya fark etmek zorunda kaldı.Türkiye’de artık kadınlar erkeklerle değil ,cinsel kimliklerine sahip ve karar mekanizmalarına talip bireyler/ vatandaşlar olduklarının bilincine varıyorlar.Kadınlar güç koşullar altında çalışıyor,yaşıyor ,okuyor ve erkeklerden fazla çalışarak kariyer yapıyorlar.KEK de bu güç koşullarda çalışan kadınların dayanıklılığını ölçen bir mihenk taşı gibi.Tüm çalışanlar maddi ve manevi özveride bulunarak bu yapıyı ayakta tutmanın onurlu mücadelesini veriyor. 20. yıla girerken bir sivil toplum örgütü olarak çalışan KEK sıradan bir kütüphaneden fazla bir anlam taşımaktadır.Üretime ,araştırmaya dönük bilimsel çalışmalar ciddi bir bilgi birikimi oluşturdu.Kültürel kimliğimizin tanımlanmasına yardımcı olan belgeler arşivimizde sizleri beklemektedir.

“En iyi kadın kendinden söz edilmeyendir” diyen tarihçi Thukidides’e ve onun temsilcilerine bizler kadın tarihinin yazılması ve belgelenmesiyle karşı çıkıyoruz.Aydın olmak zaten karşı çıkmaktır.Ortega der ki:”İnsan,olacaksa,kendisi için,kendine rağmen kendisine karşı aydın olur,kaçınılmaz biçimde.Aydın,halka karşı, kamuoyuna karşı,yerleşik sanılara karşı fikir yürütür.Yaşamla göbek bağı olmayan bilginin değeri çok tartışılır.Yaşam kültürlü olmalı ama kültür de yaşamsal olmalıdır.

NEVVAL SEVİNDİ

www.nevvalsevindi.com

* **Şirin Tekeli**'nin “Kadın ve Politika: Örgütlü Kadınlar Kadınlar Geleceği Örgütlüyor” toplantısında yaptığı konuşma...

*Osmanlı kadın hareketi Serpil Çakır / Metis Yayınları

*Hanımlar Aleminden Roza'ya, Kadın Süreli yayınları bibliyografyası(1928-1996)
Aslı Davaz-Mardin